

Д-р. Д. ДОНЦОВ

ДЕМАСКУВАННЯ ШАШЕЛЬ

Мюнхен 1949

ДЕМАСКУВАННЯ ШАШЕЛЬ

Бували війни й військовій сварі

Минуло все, та не пропало.
Остались шашелі: гризуть,
Жеруть і тлять старого дуба...

Дядьки отечества чужого.

Т. Шевченко.

1. У своїм однім оповіданні пише Шевченко: — „коли ми віддамо на наругу святі традиції давнини, що тоді з нас буде? буде якийсь француз чи куций німець, а від типа або — сказати б — від обличчя національного і спомину не буде. А на мою думку, нація, без своїх власних, їй лише належних і їй характеристичних прикмет, подібна просто на якийсь кисіль, і то на дуже несмачний кисіль“.

Наша старокиївська держава високо тримала прапор своїх традицій. Високо тримала цей прапор козацька Україна, завше нав'язуючи до спогадів давно минулого, до князівських часів, до легендарних богатирів Володимирових, навіть до старих переказів, нпр. про Одоакра, що з предками українців Рим здобував. Знову ж традиції козацтва міцно трималися в пам'яті його нащадків і всього народу, і в літературі, про що свідками є „Милость Божія“, Шевченко, Щоголів, Котляревський і ін. Були це традиції нації великої, героїчної, сильної духово, морально і фізично, гордої на свою культуру, свідомої свого великого історичного призначення на границі східної варварії.

Та в 19 віці наступив перелом. Від того часу, як „на тій Україні, що з Богданом ляха задавила, байстрюки Єкатерины сараною сіли“, попідростало на Україні покоління рабів, які свідомо рвали з традиціями великого і славного минулого; які шукали рятунку в порозумінні з займанцями та в щоденній, буденній праці для власного добробуту під чужою пугою.

Проти цих „рабів з кокардою на лобі“ гримів Шевченко, — той, що був живим втіленням нашої гордої минувшини. „Старовина! — писав він в однім листі. — Що за ра-

дість спливає до серця, коли почуєш про те, що давно діялося... Здається, що ось-ось сам це все робиш, неначе б ти заліз у предківську душу, або предківська душа гарцює в тобі". Він знав, що кожна нація — і його теж — щоб жити, мусить мати свою провідну верству, подібно до козацької. Україна у нього лише — „журилася і плакала як мала дитина". „Порадоньку ж дати" їй могли лише такі постаті, як Наливайко, Павлюга, Трясило та інші „пани-брати", що знали не журитися і плакати, а за свободу битися і інших до неї вести. Без тих постатей — Україна „обідрана, сиротою понад Дніпром плаче", кличучи, щоб рятували її, щоб на „гвалт України орли налетіли", її оборонці.

„Мільйони полян, дулібів і древлян" — виростили як невольники, забувши про те, „чиї вони діти"; „стогнали у кайданах", а не було „з ким взятись, розкуватись, односердно стати за Євангеліє правди, за темні люди", визволити країну із того смраду і неволі, повести народ могла лише інша раса, раса зовсім інших людей, оті „поборники святої волі", або як він їх ще інакше зве — „лицарі святії". Їх — як спогад минулого і як взір до наслідування сучасникам — вмів пишними барвами малювати Шевченко, в яким віджила й „гарцювала їх душа". Це були люди, що не прив'язували ваги до земних радощів, що не хотіли мати „ні оселі, ні саду, ні ставу", яким степ і море були битим шляхом в країну слави. Не кортіло їх „женитися, у запічку дітей годувати" або „за плугом ходити", „оксамитного жупана на риллі носити". Ідеал лицаря, оборонця країни — служити своїй великій справі, а там — „що буде, те й буде. Найду долю — одружуся, не найду — втоплюся, та не продамся нікому, в найми не наймуся". Була це порода людей шляхетних, богобійних, твердих і відважних — не наймитів. Поетові мариться-сниться розрита могила, з якої виходить сивовусий козак, а в могилі — усе козаки: „Дивися... ніби мені каже... усі ті могили усі отакі: начинені нашим благородним трупом... Оце воля спить. Лягла вона славно... З нами козаками... Усі ми однак за волю лягли, усі ми і встанем". Воля впала, коли впали козаки. А встане вона „разом з козаками", цебто тоді, коли на Україні знову відродиться гордий дух великих предків, або — як каже поет — коли в душах нових борців і лицарів, як у його душі — „загарцює" дух пращів.

Московські монархісти, як і комуністи, знали, якою силою для нації є її провідна верства, одушевлена войовничим духом, свідома свого, і своєї нації, права жити незалежним, самостійним життям, тому весь час намагалася спашлюжити

козацтво. Мазепа, Полуботок — це були „зрадники“ навіть українського народу в очах москалів, і цю думку хотіли вони прищепити й нам. На сором нам, — це їм удалося у великій мірі. За прикладом М. Драгоманова, многі українці почали знеславлювати все, чим жила й дихала наша історія, всі її блискучі сторінки. Різні „людомори“ почали доводити, що войовники за незалежну Україну, що козаки — були попросту „розбійники, вори, п'ятно в нашій історії“, некультурні забіяки; що нарід український до самостійності не доріс і про неї думати не повинен, лише йти в запрягу у возі „старшого брата“ — москаля; що ми люди маленькі, маємо лише журитися дрібними справами своєї провінції, не козацьким духом, не „хижацтвом“ поможемо Україні, а „наукою й просвітою“, у братній злагоді з московським переможцем; що жити маємо без великих забаганок, як народ-плем'я... Одним словом, що ми не маємо виходу зі стану гелотів-рабів пануючої, „вищої“ нації.

Рік 1917 коли так приспану Україну збуджено в вогні революції, — перервав процес „гелотизації“. Не зважаючи на зацитькування фальшивих пророків з-під стягу драгоманівства, національний зрив прибрав на Україні велетенські форми. Нація повертала до своїх, ганьблених її блудними синами традицій. Але зрив не приніс бажаних вислідів тому, що іншим духом говорив народ, а іншим більшість його інтелігенції. Народ з молоком матері увісся в себе Заповіт Шевченка, заповіт войовничої, незалежної духом України, України — як він писав — „прекрасної, могутньої, свободоловної“, яка за ту волю „туго начиняла своїми і ворожими трупами могили“; України, яка „своєї слави на поталу не давала, ворога-деспота під ноги топтала, і свободна, нерозтлінна вмирала“... Але інтелігенція біла поклони перед ідолом Драгоманова, ідеологом „малої людини“, кашітулянства і адорації Росії...

2. По війні, по роках 1917-21, дві течії дальше позивалися між собою і на полі бою, і на полі політичного життя, і в царині ідеологічній, гарної літератури і літератури політичної. Традиції Шевченка намагалася продовжувати течія, яку модерні наші шашлі охрестили назвою „Вісниківства“ (за Львівським „Вісником“ 1922-39). В поезії, в прозі, в критиці літературній намагалася „Вісниківство“ нав'язати до давніх традицій наших історичних, видвигнуло ідеал життя як боротьби, не кашітулянства: своєї Правди, не приспосовання до чужої; ідеал людини вільної духом, твердого характеру, фанатика своєї ідеї, людини не літеплої, а гарячої віри, сильної і відважної.

Це викликало реакцію Москви. Вона знала, що повалити Україну, окрадену і зражену, в бою — ще не рішає справи. Треба було ще вбити в її синах її гордий і незалежний дух. В „мотто“ до „Сну“ цитував Шевченко Евангельські слова — „Дух істини, егоже мир не может прияти, яко не видит его, ниже знает его“. Він знав його, знав, що в душі вся сила і людини окремої, і нації. На жаль знав це і Сатана, знали це і червоні москалі, які і завзялися вбити в нас цього духа. Знали бо, що аж тоді буде зламаний потяг до волі на Україні, що аж тоді обернеться вільна нація в отару одурених і потульних рабів. Цєю ідеєю кермувалася Москва в своїй політиці на Україні, починаючи від самого 1917 р., удосконалюючи взірці, одіичені червоними володарями імперії від білих царів. В рамках цієї політики ішла і неперемінлива наклепницька кампанія Кремля та його прихвостнів проти „Вісниківства“. По 1945 році в цю кампанію включилися й емігрантські шашлі. Роботу свою вони роблять дуже спритно. Вони просмикуються всюди, старанно замітаючи за собою сліди, в однім часописі пишуть в однім дусі, а в другім — ніби то в іншій. В однім на когось нападають, в другім — ту саму особу нібито хвалять, створюючи в думках читачів, що мають нещастя їх читати, неможливий розгардіяш. Але в суті речі б'ють завжди в одну точку, тільки ще бояться назвати речі своїм іменем, не рішаючись наразі одверто очорнювати цінності, які присвоїли собі загал в роки тяжких терпінь і змагань. Об'єктивно ціль, до якої вони ведуть — це обернути пробуджений дух нації знову до стану гелотства (голотства), вбити в загальні дух вільної людини, прищепивши йому психіку та „ідеали“ нації-раба, ідеали шашель, ідеали Шельменків, українських Санчо Пансів, Швейків. І якою б маскою ту свою роботу вони не прикривали, найвищий час з тих фальшивих пророків здерти їх облудну маску, здемаскувати шашель.

Свою проповідь шашлі провадять в емігрантській літературі, в літературній критиці, в публіцистиці — де вдасться. Величезну роль грає письменство у формуванні духа народу. Без Вольтера, Руссо, взагалі без енциклопедистів не було б французької революції, так само без Бомарше. Царат підмінували не так большевики, як всі оті Достоевські, Толсті і Горькі, всі оті, включаючи і пресу, які — попри офіційне „вірую“ білого самодержав'я — створили нове „вірую“ революційної Росії, під якого прапором вона і перемогла, запровадивши замість білого царату царат червоний. Про роль письменництва, що формує людську думку і душу, а значить рішає і про чини, прекрасно знають большевики; це ж вони

делегували тисячі Держиморд від літератури (в стилі Жданова), щоб не дозволяти, силою не дозволяти авторам на вираз свободної думки, конкуруючої з офіційно-червоною. Література дає людині дороговкази в житті, усталює кодекс того, що личить, а що не личить: кладе етичні норми, виводить такі чи інші типи, а знак плюса чи мінуса, що кладе перед ними автор, робить ці типи або намагається їх робити в душі гідними наслідування, захоплення, або — погорди.

Цієї зброї хопилися — це їх право — й Шельменки на еміграції. Розберімся ближче в їх науці.

Поперше, шашлі хочуть скінчити з „вісниківством“, бо, бачите, наступила „криза людини визвольного руху“. Досить вже боротьби і „хижаків“, досить „вольової людини“, досить „конкістадорів“, досить „орденського засклеплення“, досить „доктринерства“ і „виключности“ — то все без потреби, нам тепер треба зовсім чого іншого.

Що ж це „інше“? Це — заперечення ідеалів людини визвольного руху — перше; це заперечення самого типа людини визвольного руху — друге; третє — це заперечення самої потреби боротьби за той ідеал. І як підсумок того всього — заперечення, що взагалі потрібна та порода („орден“) людей, яку шашлі звуть породою — вісниківства“. Ось яка філософія криється під маскою туманих словес нового українського гелотства.

Що є головним двигуном всякого сильного руху? Що надає йому розмах непереможний, а його борцям безмежну певність святости своєї справи і певности її остаточної побіди? Відповідь на це — одне слово: Віра. Віра, що горами рухає; що окрилює перти проти рожна; що дає силу знести переслідування і муки за ідею; що руйнує і здвигає з нічого нові суспільні будови, нові держави; що невидиме перетворює у видиме; що не допускає угоди з тим злом, що суперечить раз обраній Правді. Ця віра спирається на одній науці, на одній доктрині „вірую“. Ця віра не знає хитань, перемін, сумнівів і зрад. І якраз цю віру проклінають новітні українські Санчо Панси. Вона їм осоружна, бридка, огидна і безпотрібна. Вони проти людей „одної доктрини“, бо ж це є шкідлива „виключність“, „односторонність“. У. Самчук „гостро осуджує“ чіткі, окреслені гуртки літературні чи політичні, які бажали б „ціле суспільство переробити, перетягнути на свій кшталт“. На що? Нащо пропаганда доктрини, в яку віриш? Це ж „насильство“ над „вільною людиною“ — якій може заманеться мати не одну доктрину, а дві чи десять нараз, залежно від „обставин“ і „реального

положення" — правда? На думку шашель, отже, коли апостоли проповідували свою Правду, відкидаючи всяку іншу, як „від лукавого“, то це було б недопустиме „насильство“. А коли хтось приходить з виразною, (не „і туди, і сюди“) доктриною, з виразною вірою, то другий Самчук (Косач) репетує про „авто-да-фе“, про середньовічну інквізицію, про насильство, нетолеранцію, фанатизм. Хоч та, не мила йому, доктрина не вживає жодної іншої сили, крім сили переконування і проповіді. І — річ дивна — ці панове майже не протестують проти дійсно насильницької доктрини большевизму, яка свою доктрину вбиває в голови не переконуванням, а наганом і терором. Їх взірцем є не людина гарячої віри — ні, лише така, яка вічно „шукає“ і вічно „сумнівається“, „скептик“. Для них проповідувати свою правду — це значить хотіти „згляйхшальтувати“ всіх. А шашлі цього не люблять, вони люблять „узгіднювати“ всіх і все. Самі признаються, що тим роблять „вінегрет“ (Самчук), цебто саламаху, помиї, де знайдете вкупі те, що не повинне бути разом, але це їм, очевидно, смакує. Вони свідомо поборюють „віру в чудо“, віру людей, що так пристрасно хочуть свого, що воно втілюється в житті скорше чи пізніше. Тої віри вони не мають і не хочуть мати. А тому, не вірячи в чудо, мусять плазувати перед так званими „законами природи“ чи перед „реальною дійсністю“, перед якою — в образі того чи іншого насильника — б'ють старанно поклони. Ще одна шашля (Ю. Шерех) теж протестує — о певно, в ім'я „свободих“ — проти всякого „обов'язкового культу“ якоїсь доктрини, якоїсь правди. В літературі — він думає — не повинно бути жодної директиви: що хто хоче те і хвали, і то так, щоб інші і протестувати не сміли, хоч би він проповідував не знати яке паскудство і ширив не знати який розклад. Не сміє бути такої „обов'язкової лінії“ ні в літературі, ані в політиці, ні в приватнім житті — повна свобода. І ніхто проти тої „свободи“ протестувати не сміє навіть, бо це було б „ретроградством“. Не зважаючи на те, що і людина, і спільнота національна від такої пропаганди безпринципності, тратить всякий компас, всяку провідну ідею, всякі правила життя особистого чи національного. „Дайош свободу!“ — одним словом.

Коли ви думаєте, що тільки ті, що вірять в щось, що твердо йдуть до одної мети, що мають ясну ідею і ціль — можуть досягнути щось і повести за собою загальний, — то, на думку шашель, це ересь. Творцем поступу — або „прогресу“, як вони за большевицькою модою кажуть — є не людина віруюча, не людина одної ідеї — ні, цим творцем є ті, що

сумніваються! Ті, що нейтральні! Ті, що під час бою на життя і смерть між своєю правдою і правдою диявола стоять збоку — „стоять над суперечкою“ (Шерех). Головне — ніякої „виключеності ні в ідеї, ні в чині, ні в способі поступування“ (Самчук), щоб нині тупати в один бік, а завтра в протилежний. Мабуть, як приказуть „реальні обставини“ або той чи інший пан. Визнати якийсь „Ізм“ — це ретроградство. Всі збанкрутували — вчать вас шашлі — і матеріалізм, і ідеалізм і пр. А як з большевизмом, панове шашлі? Чи ви його так само недвозначно осуджуєте, як націоналізм? А як, наприклад, з християнізмом? Чи і ця „однобічна доктрина“ вже вивітрилась і постарілася? Вони без сорому так і кажуть: „життя ускладнилося до такої міри, що говорити чи діяти категоріями якоїсь одної доктрини є більш як наївно“ (Самчук). Найважливіше — „узгіднити існуючі протиріччя“ — і Богові свічка і чортові кочерга! Маєте в щось віру? Плюньте на неї — аби не сваритися з тим, хто має протилежну. Маєте якесь переконання? — то залиште його на боці, коли хтось інший має інше, або удає, що має. Що з того, що „людина визвольного руху“, що покоління визвольного руху тридцять літ тому і тепер, було поколінням віруючих і оптимістів? Шерех повчить вас, що це покоління збанкрутувало, і нам тепер треба „песимістів і скептиків“, таких, що ні в що не вірять — ні в Бога, ні в чорта (хоч за це останнє я не такий певний!), в усім сумніваються і думають при тім, що мають право вести за собою загал!

До чого веде ця безпринциповість, — ця принципіальна безпринципність? До чого веде ця безідейність, як прапор, як дороговказ? Зараз побачимо... Отже не треба жодної одної ідеї, жодної віри, жодної лінії кажуть шашелі. Треба лиш „сумніватися“, „шукати“, ну й скакати вправо й вліво. Чи це можливо в спільноті, яка хоче жити? В кожній спільноті мусять існувати певні аксіоми, певні правила життя, певні моральні й політичні накази, без яких така спільнота є отарою худоби, що вимагає герлиги чередника. Всі спільноти мають спогади — напівлегендарні, напівісторичні про те, як панував у них перш хаос — отих, що в усім „сумнівалися і шукали“ — аж не прийшов хтось (той хтось міг бути одна людина або ціла дружина), і той хтось дав їм закони як жити, правила поведінки для одиниці, родини, нації. Їх накази, які тримали спільноту вкупі як організоване ціле — були Мойсееві Заповіді, закони Солона, Заповіді Євангелія, „Руська Правда“, „Заповіт“ Шевченків і пр. Без тих аксіом, без тих приказів, без тих заповідей — в хаос розсипалася людська спільнота, оберталася в стадо, а тоді

„для порядку“ приходив пастух з залізною палицею і приписував тим „скептикам“, що не хотіли встановити в себе ніякої „виключної доктрини“, — свій закон, закон залізної палиці. І — диво дивне — звичайно оті „революціонери“, сторонники „прогресу“ і „свободи“, що не виїмали жодної „одної доктрини“, — умлівіч падали навколішки і починали бити поклони перед чужою доктриною і співали оди на честь залізної палиці чужого диктатора. І тоді вже не ретували про „виключність“ його доктрини. А в літературі і пресі такі аматори свободи, що кричали проти „накидування“ своєї доктрини „Вісником“, нарікали на його „тероризм“, моментально вгамовувалися, опинившись в большевицьких „Нових Шляхах“...

Людина і спільнота або встановлюють власні закони і аксіоми життя, або падають жертвою чужого фараона, який приносить свої власні, тій спільноті чужі, закони. Так все було, так і буде. Це єдині наслідки пропаганди — коли вона успішна — „скептицизму“ і орієнтації на „ні туди, ні сюди“. Це єдині наслідки пропаганди принципіальної безпринципності і безідейності як засади. Шашлі протиставляють себе „романтиками“, називаючи себе реалістами, людьми тверезими... Знаєте, куди звикло зводить їх тверезість? Туди, куди зводить людину, що заблукала як той москаль — між трьома соснами; яка опинилася на роздоріжжі і не знає куди йти. Наші часи, часи безперервних майже воєн — між державами, між націями і міжособними, воєн „гарячих“ і „холодних“. Це не часи „мирного будівництва“. Нехай ви ведете відділ вояків під вашою командою, перед вами дві дороги. Вам треба давати наказ: йти направо чи наліво. Що роблять в такому випадку наші шашлі? Вони вам скажуть, що одна дорога має свої добрі сторони і погані, і друга; що не можна бути „виключним“ і „одностороннім“ і не вільно свобідній людині „накидати“ свою односторонню дорогу... Наші часи — скажуть вони — „до тої міри ускладнені“, що Бог його знає, який шлях правильний, вправо чи вліво... Що сталося б в такому випадку? Одно з двох: або відділ проти такого „провідника“ зворохобився б і знайшов собі правдивого, який повів би його одним шляхом, або — відділ лишився б дебатувати і „узгіднювати протигірччя“, поки не прийшов ворог і вже не повів, а погнав його певним, одним шляхом — до концентраку чи під стінку. Так воно й буває звичайно в історії. Так буває і в данім випадку і в політиці. Коли ті, що мають претензії вести загал, самі не знають чи не хочуть вибрати одного

шляху, то той шлях їм якийсь „німець покаже“, як у Шевченка:

Німець скаже: „ви моголи“.

— Моголи, моголи!

Золотога Тамерлана

Онучата голі.

Німець скаже: — „ви слов'яни“.

„Слов'яни, слов'яни!

Славних праділів великих

Правнуки погані“.

Німець — взагалі чужинець, той чи інший. Скаже він, що ми „ново-європейці“? — і хором всі шашлі заблечуть — „ново-європейці“. Скаже він — „фашисти“. І шашлі перемаляються на фашистів. А ось приїде інший німець, і скаже: „ви демократи“, і всі стануть демократами, включаючи тих, що були фашистами. То знов інший „німець“ (зі Сходу) переконає їх, що вони мають слухати „братнього народу“ московського, і знову шашлі заревуть „може так і треба?“ Бо вони ж сторонники принципіальної безпринципності. Бо не треба „ніякої виключності, ні в ідеї, ні в чині“. Бо ж „говорити чи діяти категоріями якоїсь одної доктрини є більш ніж наївно“.

Тепер ви розумієте, що криється за маскою принципіальної безідейності? Чому шашлі проти якоїсь одної віри, одної доктрини, одної ідеї? Вони є проти такої „односторонності“ з таких причин: поперше, з їх туподумства, з умовою трусости; подруге — з недовірства, бо властиво в ніщо вони не вірять; потрете — з „націоналізму“ життєвого, бо всяка ідея їм байдужа; почетверте — щоби не мати клопоту... Чорт його знає, яка ж ідея візьме гору — „моголи“, чи „слов'яни“? — то й нащо наражатися? Чи не ліпше своєю невиразністю приподобатися тому чи іншому панові — а в наші часи вони так часто міняються! — от і пересидять лихо... Ласкаве теля дві матки ссе. Така суть щашелівської доктрини принципіальної безпринципності без маски. Побачимо зараз, куди веде їх ця безідейність в наші часи.

3. Одна з найперших, з найважніших „односторонніх доктрин“, одна з „виключних“, ексклюзивних ідей, яку в муках думки й чину, виносило й породило модерне українство, — це була ідея державної самостійності. Вона стала аксіомою нашого думання, першою вимогою політики, черговим завданням дня. Була ця ідея нічим іншим, як парафразою Шевченкової „своєї сили у своїй хаті“. Щоб нація була суверенна, щоб її належала зверхність на нашій землі,

щоб ніхто, ніякий чужинець не мав сили на тій землі. І ось — емігрантські шашлі поволі почали „жертвувати і глорифікувати“ цю ідею національної самостійності. Часом вони просто проти неї маюють чоло виступати, частіше заходять маніпуляціями, лише натякаючи, хоч і досить прозоро. О, певно, чисто „науково“. Виходячи з „пильної обсервації“ сучасного світу, відкриваючи дороги, якими він „еволюціонує“, намагаючись „погодити суперечності“, узгіднити наші національні домагання з „загальним прогресом“. Але взявши вже методи здирати маску з шашель і заглянути за неї в їх правдиве обличчя, зроблю це й туг. Наприклад, радикали, соціалісти і „демократи“ ніколи вам не скажуть, за що вони в дійсності так кохають Драгоманова; не скажуть, чому горою повстають — хоч без доказів, але з тим більшим криком — в обороні М. Грушевського, не лиш вченого, але й долітика. Будуть доводити, що не вільно „паплюжити рідних традицій“, що і Грушевський і Драгоманів були дійсними самостійниками, а цікавіших відішлють до їх політичних писань... А з них читач довідається, що самостійність це властиво пагуба і зло для України, та що найкраще йти з „братнім народом московським“ і льюально з ним співпрацювати... Це їм і треба! Бо вони якраз тому і боронять, якраз тому і поручають загалові М. Грушевського і М. Драгоманова, що в глибині душі підписуються обидвома руками під їх політикою політичного москвофільства... Це „читання в душах“? — скажуть мені. Так, читання в душах, а доказом, що це читання на правду відкриває їх правдиву душу, є маніфест радикалів, соціалістів і „демократів“ галицько — українських, які зараз же, як прийшли большевики до Геличини, подали заяву про бажання „любяльної співпраці“ з наїзником... Не моя це вигадка, ані „інсинуація“, про це самі радикали написали в наших американських часописах. Звідси ясно чого вони боронять обидвох вищезгаданих Михайлів як політиків. Зовсім не тому, що вони вірять в їх самостійництво, а тому, що самі раді були б іти їх слідами „любяльної співпраці“ з окупантом... Але назверх ці шашлі архи-самостійники і під тим оглядом не дозволять всяким там фашистам на себе „наклепи робити“!

Другі шашлі висловлюються не менш обережно. Їм осоружна людина визвольного руху. Осоружна і та ідея незалежної України, за яку ця людина боролася і бореться. Не терплять вони „орденців“ і „конспіраторів“, не терплять і тих, що з зброєю за ту ідею боролися в роках 1917-21. Поняття України, за яку боролася те покоління, на думку шашлі Шереха, показалося — щоб ви знали — „нез-

дійсним!"! Показалося, що „такої України не може бути“.
„Покоління 1920-х років розпрощалося з цією Україною“...
Ясно, п. Шерех не каже, що ідею самостійности шашлі хочуть перекреслити, о ні! Він тільки каже, що її вже „здали в архів“ і нема вже що про неї думати. Це саме кажуть нам і московські большевики! Змагання не привели ще до бажаного висліду? На жаль, так! Але чи значить, що ідея самостійности України „нездійснима“? Так може говорити тільки ворог тої ідеї. Каже п. Шерех, що покоління 1920-их років розпрощалося з тою ідеєю? Різні є серед того покоління люди. Вірю, що Любченки, Чубарі, Мануїльські з тою ідеєю розпрощалися, правдоподібно ніколи з нею й не привіталися. Але інші? Чому розпрощалися? В чийм імені говорить п. Шерех? Щоб улегшити собі завдання, п. Шерех представляє своїм читачам ту Україну, за яку боролося покоління 1917 р., як Україну „завітчаних хуторів“, „селянського раю“ анархічних громад... І ось нібито та Україна пропала. Певно, тодішнє покоління боролося за хутори, проти колхозного московського рабства, але насамперед боролося за те, що забезпечило б і тим хуторам, і людності взагалі жити своїм людським життям, пехто за власну державу. Але ця ідея, мабуть, не до смаку шашлям, і тому вони намагаються — за прикладом большевиків — ту Україну скарикатуризувати, осмішити. Яку ж Україну протиставляють вони тій, вже „віджилій“ Україні, за яку вмирало покоління 1917-их рр.? Шашлі одверто свої думки бояться висловлювати. Вони бродять покищо манівцями. І тому хвалять лиш тих українців, які в революції російській бачили „універсальне джерело українського відродження“... Універсальним джерелом українського відродження була — хай про це знають шашлі — українська революція. Революція, що в масовім зриві ставляла собі зовсім інакші, протилежні російській революції, цілі. Російська ж революція, що привела до нового зцементування московської імперії, була джерелом нашого поневолення, от про що шашлі не бажать знати. Але, захвалюючи російську революцію як джерело українського відродження, про яку ж Україну марять панове Шерехи? Про ту, яку запровадила Москва? П. Шерех докоряє націоналістам, що бачуть в російській революції „джерело розкладу“, докоряє, що „не сприймають тих змін, які внесла в український світ революція 1917 року“. Що це за езопська мова? Які ж це ті зміни, які в тій революції повинні б „сприйняти“, пехто апробувати, українці? Колхозне рабство? Політична тиранія Кремля? Нищення релігії, церкви, всіх духових традицій України і всіх ідеалів її.

незалежного життя? Хай шашлі знімуть маску! Хай висловлюються ясно, без фокусів, і без завивання своїх укритих думок в бавовну!

Ще туманніше висловлюються інші, але в ту ж точку б'ють. Ніхто інший, як „голова Виконного Органу“ казав (гл. „У. Трибуна“ 29. 7. 48) — „справжня політика відкидає всякі фантастичні пляни, вона мусить стояти на реальнім ґрунті. Політика має собі ставити досяжні завдання“... Коли таке говорить до українців черговий займанець, то ми знаємо, що це значить, це значить, в перекладі на зрозумілу мову: залиште ви ваші самостійницькі фантастичні ідеї і станьте на реальний ґрунт — приймання того, що дадуть. Як було з Керенським, дадуть замість самостійности автономію — берім! Замість України з поверхнею 9-х чи 10-х старих губерній — дадуть лише чотири? — берім. Ми ж не фантасти, ми реальні політики. Чи й тепер не хочуть нас „тверезі політики“ на ту вулицю запровадити? Чи й тепер не зачнуть, як в 1917 р. соціялісти — називати самостійників шкідливими романтиками? І як то йде у них всіх в гармонії. Голова „Виконного Органу“ протестує проти „фантастичних плянів“, а другий його однодумець „Час“ (20 червня 1948 р.) каже, що „сьогодні може бути мова про більшу або меншу залежність“, отже, очевидно, не про незалежність? Для цього — „основна фактична проблема української національної політики не в гонятві за нездійсненим фантомом „повної суверенности“ — ні, треба стремити лише до „релятивної незалежности“... Отже, ідеал, за який боролася і бореться Україна — треба кинути, на думку шашель, на смітник. Вистачить пів ідеалу, або чверть. Як казав Шевченко — хоч пів дулі. Бо „релятивна незалежність“ — поняття дуже релятивне. Он і під советською Москвою Україна релятивно „незалежна“. Може такий „ідеал“ усміхається вже нашим втомленим шашлям? Ну, а кінчиться все „унією“ з іншими народами, як „федерацією“ мало кінчитися в 1917 р. на думку центрально-радянських політиків. Виходить, тридцять літ боротьби і пролиття крови, це все було на те, щоб вернути до старого розбитого корита? А в органі УРДП „Наша Боротьба“ так і написано: „вже перша війна показала, що абсолютна суверенність націй стає загрозою не тільки дальшого розвитку суспільства, а й самого існування людства“... Подумайте! Все прекрасне людство пропаде, якщо Україна захоче не релятивно, а зовсім скинути зі себе московське ярмо. Це все нам твердили москалі. А тепер твердять їх українські підбріхачі, і їх читають, і цим підбріхачам дозволяють себе називати „українськими“ партіями! А вже всі

точки над „і“ ставляє один капітулянт з „Неділі“. Той так і радить просто — „не тратьте, куме, сили, спускайтеся на дно!“ Він просто кличе потуги Заходу прийти і окупувати Україну та інші землі, „щоб перевиховати ментальність тих народів“ та „дати їм змогу стати на ноги“ і „підготувати власні державно-творчі сили й провідні кадри“... Отже, хитрий рутенець з „Неділі“ розглядає Україну як країну папуасів або червоношкірих. Це по тридцятьох роках визвольних змагань! І подібні шашлі виробляють громадську думку еміграції!

4. Як вони собі ту майбутню Україну уявляють? Очевидно, як народню, чи протонародню республіку, щоб кроку сама не сміла ступити, а все сльзкала на пораду „суверенний народ“ — хоч би земля горіла під ногами — та й питалася: що собі „суверенний народ“ думає і як він гадає, куди його провідники мають провадити? Тепер навіть деякі „націоналісти“ прийняли концесію „народньої республіки“ з 1917 р., про державу вже не в моді говорити. Бо ж суспільність має бути „безкласова“! „Так, як вчив Карл Маркс, до якого тепер в науку пішли деякі „націоналісти“. Забувають, що безкласових суспільств не буває. Всюди є одні, що орють, другі, що реместують, треті вправляються у війсьній штуці, четверті в штуці правління, інші присвятилися службі Богу. Де того не має, суспільність обертається в дім божевільних, в здобич для кожного охочого завойовника. І навіть комуністи і їх духові брати соціалісти там, де на нещастя пролетаріату і людности взагалі вони захоплюють кермо правління, навіть вони зразу ж виділяють з себе правлячу верству чи класу, в данім випадку — соціалістичну бюрократію, яка і грає ролю всесильної, часто тиранської провідної верстви „суверенного народу“. Отже говорити про безкласову суспільність це значить або дурити „суверенний народ“, або — себе самого. В кожній суспільності мусить бути окрема верства правлячих, лише в одній ця верства складається з людей шляхетних, чесних, мудрих і характерних, яким вірять нарід, в другій — з туподумів і наївних Санчо Пансів, в третій — з тиранів, що загнуждали народ силою, в четвертій — з шахраїв і крутиїв, що його обдурюють. Тому і всі розмови про „суверенний народ“ просто значить, що ті, що про нього говорять, просто відмахуються від кардинальної, найважнішої проблеми дня, — від створення провідної верстви нації; просто лишают націю обезголовленою, що дуже на руку москалям. Ті вже давно, на зміну дворянства, витворили у себе нову провідну верству, яка і бере за чуба

один „суверенний народ“ за другим якраз через те, що вони про створення у себе такої провідної верстви не дбали... Бо ідеалом останніх була „народня республіка“ (взірці такої маємо в Європі!) де правила безсила безбожницька, безідейна і труслива кліка професійних „політиків“, бавлячись щопівроку в кабінетові кризи і, розхитуючи оборонну силу народу фізично, інтелектуально і морально. Тепер такою „народньою республікою“ захопилися новонавернені „демократи“ з вчорашніх націоналістів. І цю „народню“ республікою з хиткою і безсилою виконною владою прагнуть ошасливити майбутню Україну, що буде загрожена в своїм існуванні і з півночі і з заходу. Тим часом Україна потребуватиме не сантиментальних „народолюбців“, а нових хмельничан.

Але ці політики еміграційні повертають не лише до ідеалів Драгоманова. Вони просто — через Маркса — прокладають місток до комунізму! Соціялісти це так і кажуть одверто, а бувші націоналісти — що соромляться назвати свій соціяльний „ідеал“ його правдивим ім'ям, але по суті він такий самий соціялістичний. Вони називають свій ідеал — „новим прогресивним соціяльно-економічним устроєм“ — слово „прогресивний“, як і багато інших — позичене у большевиків. Насамперед — знищити кляси і заснувати „господарну демократію“ з „плянаною“ господаркою. Майже те саме, що у Сталіна. (Див. „Позиції українського визвольного руху“). Лишаються і колхози під іншою назвою, але лишаються. Селянин не сміє вже мати землю на власність, він стає орендарем вже іншої, всепотужної тоталітарної „демократичної республіки“. Всі природні багатства тої республіки переходять у власність соціялістичної бюрократії, це називається „усуспільнення природних багатств“ включно з землею. А селянин? Він дістає землю, але не у власність, а в „постійне користування“... Автори цього соціялістичного проекту, списаного з Маркса, твердять правда, що не буде так як у большевиків; що там „диктатура пролетаріату“ закриває особою лише фактичну диктатуру партії, а у них буде інакше, у них засоби виробництва перейдуть „безпосередньо в руки трудящих“. Можемо їх запевнити, що перейдуть вони в руки „трудящих“ тільки номінально, а в дійсності — в руки нової соціялістичної бюрократії, яка і буде плянувати господарство так, як всюди то роблять комуністи і соціялісти, тобто — з економічною нуждою як наслідком, закріпаченням людности і ослаблення нації назовні.

Автори таких плянів, про „демократичну республіку“, як про власника всього рухомого і нерухомого майна своїх

підданих. про „плянову господарку“ і др. — це вже інша порода адоратів „суверенного народу“. Це вже демагоги, які в разі удачі не посоромляться взяти тоталітарну палицю в руки, щоб насаджувати ненависний на Україні соціалізм. Це вже буде щось в роді „націонал-большевизму“. Але якби там не було, ці політики повинні б усталити бодай основні засади своєї програми. У згаданій брошурі автори націонал-большевицьких теорій претендують, що вони „відзеркалюють“ погляди УПА! Сміємо в тім дуже сумніватися. Вони говорять про скасування „засади приватної власності“ на Україні, як про свою програму, а в програмі АБН виразно обстоюється засада приватної власності і знищення колхозів; ось це і є в повній гармонії з інтересами і стремліннями нашого народу, не колхозна панщина.

Автори соціалістичних проектів — люди принципіальні. Не то, щоб вони там рішили залізниці або фабрики амуніції сконфіскувати — пардон, націоналізувати — ні. Вони стремлять до „ліквідації“ (знов большевицьке слівце!) принципу приватної власності“, самого принципу! Щоб і духом приватновласницьким не пахло на Україні. Навіть селянин не сміє бути нашим, традиційним, українським хліборобом-власником, він мусить бути обернений в московського колхозника — „общинніка“. Там, де „ліквідується“ засада приватної власності, там мусить це наступити, — там „суверенний народ“ стає рабом соціалістичної бюрократії, яка приписує кожному з того народу „суверенного“, як він має продукувати, що, з ким, де, скільки і за яку ціну. Бюрократія тоді так його „розплянує“, що він ледве дихатиме. Там, де бюрократія має право „плянувати“, а де знищення приватної власності вбиває всякий стимул до праці, там заганяти до праці людей можна лише батогом. Батіг і є кінцевим аксесуаром всякої тиранської бюрократії — в тім числі і соціалістичної. І ось всі ті вигадки, весь той соціалістичний крам, який виринув наш нарід, коли його нам несла Москва в 1917-21 рр.; який наш народ не хотів приймати і який йому по роках кривавого опору багнетами і голодом накинута Москва — тепер наші соціалісти і „тоже — націоналісти“ намагаються знову йому накинати і ним його ущасливити після визволення? Добре мені „визволення!“ — Ці наші „пляновці“, ці марксисты — „націоналісти“ ще й гостро картають тих, які „плямують визвольні змагання 1917-20 рр., та їхні „соціально-політичні засади“ — як „реакціонерів“ і „ретроградів“... І це ми вже бачили: вже тридцять років тому кожного, хто був проти соціалізму називали москалі ретроградом і реакціонером. Баламутству

треба покласти кінець! Визвольні змагання українського народу в ті роки — вічно лишаться нашими традиціями, визвольні змагання, які стремили до державної незалежності, до викинення зайдів з України, до свободи і ширення релігії, до твердої влади в державі, до забезпечення свободи і власності свободного селянина. Не до його уярмлення в московській „общині“. Але „соціально-політичні засади“ Грушевських, Винниченків і прочих соціалістів, які побігли хутко на поклін до Кремля, яких аж обставини так тяжко впровадили на шлях самостійности від любої їм федерації, і на шлях боротьби, з так милого їм шляху політичного крутійства і махльок — ці політично-соціальні засади націоналізм вже давно відкинув як такі, що згубили визвольний порив і спричинилися до його невдачі. Дико і смішне знов вертати до них скрахованих і згубних ідей. Отже націоналісти, які засвоїли по довгих роздумуваннях ідеї соціалістів з року 1917 або і просто большевиків, хай відповідно себе і називають, хай не вносять баламутства в ряди націоналістів.

5. Відкинувши засади націоналізму в політиці і в економіці наші соціалісти з націоналістів ще визнають бодай засаду, що Україну можна вибороти лише, не вишархяти. Хоч своїми наближеннями до соціалізму чи до большевизму, концепціями політично-соціальними, у значній мірі підбивають стимул тої боротьби. Бо кожний має право запитатися — коли ваша майбутня Україна має бути „безкласовою“, без приватної власности, з „плянковим господарством“ і з колхозами, то всі ж ті приємности маємо вже в ССРСР. Нащо ж тоді ще проливати кров, щоб їх собі запроваджувати в свободній Україні?

Але інші „тверезі політики“ ідуть ще далі, вони не гують саму засаду збройної боротьби з московським окупантом, свято — в тім відношенні — дотримуючись „традицій“ обидвох Михайлів Драгоманова і Грушевського. Як завше, так і в цім випадку вони одверто боягься сказати те, що думають. О, вони не проти збройної боротьби, лише думають, що ця боротьба тепер „не на часі“, що „коштує багато жертв“ і т. п. Але суть їх розумувань ясна — їм цей спосіб боротьби просто осоружний, бо вони по природі належать до політиків-крутійв, які твердо переконані, що щось там можна від сильних світу цього видиганити, не дулю, то півдулі, не самостійну, не „релятивно-самостійну“, або „чверть-самостійну“. Це їм не важно!

Радикальні і соціалістичні органи таборової преси (і в Америці чи в Канаді) радять „не перебільшувати значення

збройного виступу УПА", перестерігають перед захопленням її „психозом", перед „запалом хвильових поривів". Збройна боротьба — це „романтика", це „віра в чудо", негідна поважних і розсудних політиків, які звикли торгувати Україною на базарі. „Надії на визволення власними силами належить до минулого", а до нинішнього дня — належать задобігання ласки якогось папа і старання продати себе йому разом „ненькою". Повстання? — то може й героїчні, але не завжди доцільні пориви". Тих „ентузіастів" мають заступити політики з „розважним, холодним чолом", я б сказав просто — з мідним чолом... Шерех деклярує, що оті, що збройно боролися за Україну — „не мали ґрунту під ногами", отже ділали проти волі народу, силкуючись визволити свій край від Москви? Чи було б згідно з волею народу — лишитися під опікою Москви, він промовчує, але висновок з його слів ясний: сиди й не рипайся. Всякі „Пори" Григорієва та „Вісті" доводять, що збройні виступи „використовує ворог для ще більшого гноблення українського народу". Ці шашлі переьонані, що коли як цуцк положаться на спину і махатимуть хвостиком, то ворог помилує їх. Психіку раба ніщо у світі не змінить! „Неділі", „На чужині", „У. Вісті" — все в один голос твердить те саме. „Укр. Гром. Пора" застерігається проти „проповіді визвольної акції при допомозі „свячених ножів" — чи ж не злочин перед народом ставити в політиці на перше місце несконтрольоване розумом чуття і містично вірити, що таємнича віра нас урятує, чекати чуда?" А що ж робити? Дуже просто що: — віддатися реальній праці і розумній організації". Тепер „повстання проти большевицької деспотії недоцільні" — кажуть шашлі. А що ж доцільне? А те, що радять Союз Українських Соціалістів — підтримувати Організацію Об'єднаних Держав (разом з Москвою) щоб „моральним натиском світової демократії виліминувати з громадського життя всі диктатури"... Правда просто? Як тішилась би Москва, коли б з нею ми боролися лише „моральним натиском". І подумати, що подібні кретини ще водяться серед нашої еміграції! А практично? Практично — сидіти тихо, не мурмотіти проти московської окупації, і забути про щоденні насильства і терор над Україною, або як робили радикали — запропонувати большевикам свою „льовяльну співпрацю", в насаджуванні колхозного кріпацтва, в пропаганді безбожництва і очевидно в винищуванні „ентузіастів" і „романтиків", які на ту льовяльну співпрацю з Москвою не йшли. Ось що поручають вони замість „неактуальної" боротьби з Москвою!

Тиха, мирна, Україна-гречкосіїв замінилася в 1917 р.

в Україну, що горіла вогнем повстань, що не хотіла більше по-рабськи зносити чужинецьке ярмо Проти цієї України грізної ворогові, повстають нові шашлі щоб „жертти і тліти“ цей новий дух, щоб зробити нас духом рабів, чужих по-пихачів.. До подібного розкладу еміграція наша ніколи ще не доходила!

6. Байдужі або безбожники в життєвій філософії, сторонники „релятивної незалежності“ або „льо-ьяльної співпраці“ з окупантом, аматори анархічної республіки і отарно-соціалістичного суспільного ладу в ній, засадничі вороги одвертої боротьби за незалежну Україну — ці емігрантські політики твердо бажають, щоб на місце теперішньої збанкрутованої емігрантщини, на місце „тверезих“ кон'юнктуристів і крутіїв не прийшли інші люди; що плекають в серці давні традиційні ідеали України, не змавповані з Москви, люди зовсім іншого, не плебейского, а войовничого й володарського духа. Я вже загадав напочатку, як вивищував цей тип Шевченко, протиставляючи його типу потульного „плебей-гречкосія“. Знав він, що без того першого типу людини на чолі нації, остання вічно лишиться в рабстві. В „Юродивім“ він жорстоко глузує з тих „мільйонів“ полян, дулібів і деревлян“, яких гнув білий московський „атец народоф“, а яким було „байдуже“ до того. Точнісінько, як тоді „проявами“, „дурними оригіналами“, „глупими ентузіястами“ і романтиками“ прозивають і тепер наші плебеї тих, що підіймали руку на московських сатрапів. Цих „дурних оригіналів“ величав Шевченко „святими лицарями“, „єдиними козаками з мільйона свинопасів“ з маси, „німих, підлих рабів, „лакеїв“, що на всі страхіття московських насильників лише „дивились і мовчали та мовчки чухали чуби“. Не тим людям було стати в обороні зганьбленої країни. Це мали робити нащадки духові тих „лицарів святих“, які — писав Шевченко — з „осуровленим серцем“, „закуті в броню кріпкую“, „поставлені були стерегти“ перед варварами країну, народ і його святині. „Вісниківство“ намагалося в міру сил знов піднести на постумент національного героя, взірця, нашого типу кращої людини, цих „осуровлених лицарів“, будівничих держави і віри, в добу між першою і другою світовими війнами. Стяг за це „Вісник“ на себе зажерту не-нависть „дядьків отечества чужого“, і тих „свинопасів“, яким осоружний був всякий тип людини, крім типу „льо-ьяльного“ міщуха, що прагнув мирною буденною працею зашептати Сатану і жити своїм тихеньким, запобігаючим ласки всіх, життям. Тоді забаванки свинопасів не вдалися. Але ось по

так званім „мирі“, що прийшов в 1945 р., по новій масовій українській еміграції, ні „свинопаси“ знов піднесли голови. І не тільки піднесли! Вони перейшли в наступ. Що Москва ненавиділа володарський незалежницький тип людини, всіх представників володарського духа і верстви — це зрозуміло. Москва знала, що тільки, коли Україна мала провідну верству з людей володарського вільнолюбного типу, була вона страшна їй. Коли Захід щось знав про Україну і цікавився нею, коли звечичував нашу історію та наші історичні постаті, то його цікавили перед усім ті постаті, ті, що надали імени українському блиск і славу у світі. Про них, про козаків, писав Байрон, Гюго, Готшаль, Боденштедт, Деруле, Меріме, Вогюе, Бошлян, Енгель та інші. Ось хто цікавив Захід, хто цікавив світ. Та горда, войовнича Україна, з козацьким духом, не з духом свинопасів. Коли ж ідеологами України повставали оті „свинопаси“ типу Драгоманова, світ почав дивитися на нас як на європейських провансальців або червоношкірих, як на хохлів. Першим завданням політики московської на Україні було здискредитувати нашу провідну верству, як „визискувачів“ і „зрадників“ народніх інтересів. Так старалися москалі преставити нашому загалові козацьку старшину, хмельничан, мазепинців, ориківців, рівночасно представляючи нашими опікунами Петрів, Катерин і Йосипів — московських тиранів. Москва старалася і старається представити наш нарід власне як нарід свинопасів, народ потульних гречкосіїв, який має лише бути „трудящим народом“, трудитися на займанця. А як правити тим народом, про це вже мала дбати не його власна провідницька верства („ізмєннікі“), а власне оті Петри, Катерини, Йосипи. Давніше за звеличення цього типу на Україні напалав на Шевченка Драгоманів, нападав Куліш. Нині емігрантські соціалісти (І. Багрянний) намагаються паплюжити Шевченка як „перестарілу“ постать. І ті ж самі герої з „свинопасів“ на еміграції повели широку кампанію на самий тип людини нашого визвольного руху, на духову течію, яка цей тип апотезувала, на — „вісниківство“, як вони кажуть.

7. Людина визвольного руху, людина як борець, революціонер, людина твердого характеру, випробованої волі, людина гарячої віри в свою справу — на думку ідеологів наших „свинопасів“ — збанкрутувала. Вона є непотріб. Її треба викинути на смітник, або вона мусить перемінитися духово і застосуватися своєю вдачею до вдачі „свинопасів“. Такий сенс довгих і нудних писань Шереха, Косача, Самчука, Голубенка, авторів з „Проблем“ і прочих модерних шашель. Нам не треба — пишуть вони — героїв, ні лица-

рів, пей тип вони хочуть за всяку ціну представити „хижаками“, „односторонніми“ людьми, моральними банкрутами і такими, що йдуть проти народніх інтересів — „не тримаються ґрунту“. Одним словом, закидають їм все те, що якраз у своїй пропаганді закидають їм, їх паплюжачи, москалі.

„Вісниківство“ і типи ним звличувані — пише Шерех — це була „помилка“, бо „не брало людей такими, як вони є“ (чесні чи наволоч), а хоче зробити з них якихось надлюдей. Шашлі ніяк не можуть повірити, що живемо в пралісі, що окружені хижаками, що самим треба бути прозорливим і сильним, щоб не бути ними роздертими. Про це вони не думають, їх уперта і стала мрія, мрія кожного Шельменка — це ідилія. Життя повне суперечностей, антагонізмів, між якими йде бій на життя і смерть? Шельменки того не хочуть прийняти. Треба стати — набік, „над суперечностями“, як каже Шерех, збоку, ні туди, Микито, ні сюди, Микито. Стати над „суперечностями“ — це „науковий“ вислів для дядьківської мудрости „ходити помежи дощ“. Оцей тип людини, що прагне ходити помежи дощ, і є „героєм“ наших шашель. Вочи й Шевченка підстригти під себе хочуть, а що те не вдається, то звертаються до інших поетів, до поетів „селянського раю“ як „втілення українських духових традицій“, як щось, що „виключає все кручене — історичне“... Тими словами наші шашелі лають все сміливе, протестуюче проти зла, закликаюче зі злом боротися. Зовсім як ті „німі підлі раби“, що позивали прояву і „дурним оригіналом“ — Шевченкового „Юродивого“. Ідеал їх не хижак, лише „мала людина“. Для Самчука це люди буденної праці — „ковалі, мулярі, друкарі“, „добрі, солідні і працовиті люди.“ Для Шереха це пересічний міщанин. Францію — каже він — створили не Жанна д'Арк, не Наполеон, не Рішельє, а сіра „маленька людина“, пан Мертен, він є „підставою на право жити нації“, пересічний міщух, з усіма його добрими і лихими прикметами. Так! Це засада Шереха. Самчук казав брати людину такою, як вона є — а є вона „і добра і зла і холодна і мудра і немудра“, бо все то йде „в парі в наших душах“. Без „виключностей“ і без „крайностей“, значить з дурнем, з плюгавцем треба приставати. І Шерех твердить, що література повинна давати вияв всяким почуванням, не лише будущим, що вгору підносять людський дух, але й руйнуючим, що знижують його вділ, а іноді просто в грязюку. Письменник — думає Шерех — має право списувати й захвалювати нам і такі почування як нудьга, сум, має право скигліти як битий

пес, має право смакувати в „жіночих стегнах“ і просто в розпусті; хоч би навколо світ валився і палали кострища большевицької інквізиції, читач має право віддаватися суму, скиглінням, нудзі і розпусті, а це мабуть охоронить його від „одностороннього“ захоплення боротьбою зі злом і неправдою. Цей французький Мартен, або наш Шельменко, це та людина, що — за Шерехом — робить „творче життя“. Бо, бачите, творче життя — це „не лиш верховини зльотів“, але й „безодні падінь“. Коли дати право людині спускатися в ту безодню падінь, от тоді, мовляв, вона буде „цілою людиною“. А хто хоче познайомитися з тими „падіннями“ — життєвим брудом, той хай звертається до захвалюваного Шерехом і Самчуком Ю. Косача. Там знайдете в цілій красі і розхристаності оту „малу людину“ ідеал наших шашель. Там знайдете прокляття „ентузіястам“, що героїзм проповідували і гароями вмерли. Там знайдете захвалювання всієї гнилі, всього шумовиння, що виплеснула на поверхню соціалістично-безбожницька кліка літературна французької республіки, всіх отих Сартрів, Барбюсів, Маргеритів, а рівночасно носів російського месіянства або анархізму, як Достоевський і Толстой. Там знайдете апотеозу розперезаної „малої людини“, яка „не ставить собі ніякої мети, яка не визнає на землі „нічого абсолютного“ (опріч таємниці алькова), яка є „розщеплена в собі, яка просто „роззброює своїм цинізмом“ і захоплює наших рідних Шельменків. Довідаєтеся там і про те, що письменник може мати яку хоче біографію, бути „шкурником“ і „радником своїх друзів“, і цей тиї є — „новою людиною визвольного руху“, що має заступити однобоких ентузіястів „вісниківства“. І всю цю моральну голоту називає Шерех „рідним ґрунтом“, а приторкнувшись до нього, до них, радить всякому, хто хоче з того „рідного ґрунту“ набрати сил. І всі три Шельменки з іронією ставляться до людей одного світогляду, одної „ідеологічної лінії“, до людей „засадничого становища“; людей одної доктрини, одної ненависти. Всі вони за „узгіднення конкуруючих протилежностей“ — і Богові свічка і чортяці кочерга, проти крайностей, навіть проти совісти, бо совість „обтяжує людське ество“, як голосить один з героїв цієї літератури „малої людини“...

Бачимо, який тип „людини“ протиставляють наші Шельменки „вісниківському“ тишові людини визвольного руху. Це не „тип малої людини“, це тип підлої людини, тип плюгавця! Це тип дрібного мішуха, зайнятого своїми буденними нагодами і пригодами, своїми приємностями, який знає тільки свободу своїх, не стримуваних ніякою дисципліною,

інстинктів і своїх дрібних забаганок, не триманих на припині, не приглушених високими ушляхетнюючими душу ідеями. Це тип людини безідейної, безхарактерної, безпринципної людини з девізом „моя хата з краю“, або з бажанням пристосуватися до всяких „обставин“ і до всякої сили, що звалилася на нього. Ідеалові святих і лицарів — протиставляється тут ідеал голої, шумовиння.

Недурно наші теоретики „малої людини“ особливо замилювані в большевицьких авторах, або тих, що приготувляли прихід большевизму. Недурно їм імпонують герої Достоевського — теж „малі люди“ їх смаку, які мають право виявляти всі свої почуття (як того жадає Шерех) — оті проститутки Сонічки, холоднокровні убійники Раскольнікови, скінчені „мерзавці“ Мармеладови, епілептики та інші „уніжонні і оскорбљонні“ автора „Братів Карамазових“. Ці постаті і герої Шереха — це вже не „малі люди“ Куліша чи Панаса Мирного, не чесні і порядні селяня Квітки, це те, що по московськи зветься „босячня“. А „босячня“ — Шерех помиляється — найкращими людьми народу ніколи не будуть, а коли будуть, то допровадять його до руїни моральної, а потім і матеріальної... Люди, яким вільно схилитися і до добра і до зла, яким вільно — для „гармонійности“, щоб бути „цілою людиною“ — злітати вгору до шляхетних ідеалів і спускатися до найнижчого падіння і бруду, не надаються до правління державою, ані ті, що самі ще „сумніваються“ і „шукають“, не знаючи куди йти — вперед чи назад, направо чи наліво, до шляхетних цілей чи до нікчемних.

Навіть оті „просто добрі і солідні і працюючі люди“ (Самчука) до того, щоб бути правлячою верствою нації, не надаються. У нас знали б, чому це так, коли б політична культура не стояла на такім рівні; коли б читали, наприклад, більше Сковороду ніж Маркса... Кожний на своїм місці! Говорять про мулярів, друкарів і пр.? Дуже гідні пошани професії. Лише це не значить, що так відразу — на підставі вибору — такий муляр чи друкар, або провінційний адвокат чи диригент хору — можуть стати Вишенськими, Немиричами чи Богунами. Ніхто не зазірне Франка в погорді до мужика. А той самий Франко писав про теорію типового плебея духом Драгоманова, що вони були „наївні міркування мужика, що не бачив світа і не потрапить піднятися думкою до зрозуміння нашої суспільної організації понад свою громаду або свій повіт“... Дуже часто сам факт „малої людини“ впливає на обмеженість його кругозору, на брак в нім

далекозорости, на нахил до спекуляції, до дрібного інтриганства, до гнучкошійства, або до ставлення на першій місці, якнайважливішу річ, свого особистого чи родинного щастя чи спокою, кар'єри або миру за всяку ціну, хоч би за ціну капітуляції і втрати нацією незалежності. Такі „малі люди“, хоч би як цінні в своїм малім крузі, не будуть відповідними провідниками держави, де вимагається розуму непересічного, відваги непересічної, далекозорости і шляхетности непересічної, людини понадпересічного формату. Іншими словами, нацією правити і вести можуть не „месье Мартени“ (як думає Шерех), а Клемансо, не Жани і Жаки, а Жанна д'Арк, Гонта і Залізняк, Хмельницькі і Богуні. Винятки? Винятки бувають, але це винятки, і такі виїмкові люди потраплять вийти поза свої дрібні інтереси, поза свій вузький кругозір, коли шляхетністю, мудрістю і мужністю виб'ються понад пересічний рівень „малої людини“. Недурно Шевченко наділяв цю провідну верству нашого минулого — особливими прикметами ума і серця, які вивищали їх понад мільйони: як людей з „благородними кістками“, „чистою козацькою кров'ю“, з усім тим, що у нього втілювалося в одне всеобіймаюче поняття „лицаря“. Але Шерехи не говорять про виїмки! Ні, вони твердять, що оті „месье Мартени“ можуть правити нацією і рятувати її в скрутні часи, лишаючись Мартенами, лишаючись „малими людьми“, лишаючись з усіма психічними прикметами свого пересічного розуму і серця. А це явна вісенітниця. Щоб стати провідником, чи належати до провідної верстви, людина або повинна бути вихована у відповідному середовищі, як це донедавна було в Англії, як це було на Україні козацькій, де прикмети ума і характеру в нашій еліті виховувалися в Київсько-Могиллянській Академії і на Січі, — або така людина мусить мати надхнення Богом дане, як гетьман Богдан, або Жанна д'Арк. Мусить переродитися, як переродився попихач жидівський Ярема в козака Галайду.

8. Очевидно, що для тих людей безпотрібні всі ті чесноти, якими відзначалися Жанни д'Арк, Рішельє (що їх називає Шерех), або славні постаті нашого старокіївського й козацького минулого з їх прикметами непересічного розуму, непересічної мужности, непересічного шляхетного серця, що билось для високих ідеалів. Очевидно, що ті будівничі нації і держави та її культури, яких обдаровує Шевченко „благородними кістками“ і „чистою святою козацькою кров'ю“, непотрібні шашлям і Шельменкам. Звідси заїсть, з якою нападають на них. Ясно теж, що негуючи потребу існування тих людей, що стоять понад пересічністю, негуючи їх

прикмети душі і духа, Шельменки мусять заперечувати і ті вищі ідеали, за які ті формотворці історії билися і яким служили. І справді. Проти власної волі обидва наші Шельменки виязичуються цілком недвозначно про ті ідеали своєї „малої людини“. І один, і другий, і Самчук, і Шерех всім ними проклятим „конкістадорам“, „орденцям“, „змовникам“ і „хижакам“ протиставляють... чехів. Так, так, чехів! Обидва захвалюють нам чехів як взір народу що складається з „малих людей“, з самих Швейків! І от, в той час — кажуть Шельменки — як інші народи роблять по-дурному „бравурі повстання за якусь там „незалежність, чехи роблять тиху буденну працю малих солідних людей“ і „можуть похвалитися більшими наслідками“. І Шерех таке саме випишує — ніби змовилися. Показується, що чеське відродження не спиралося ні на „екстатичний героїзм“, ні на „вольові теорії, а все ж отой Швейк переміг і осягнув своє „державне відродження“. Статті писані в цім році. Отже, наші Шельменки уважають, що московська петля і терор над чехами — яких вони дочекалися в наслідок якраз своєї швейківської політики — це є досягнення. Це відродження чеської держави. Швейк — це знана постать передвоєнної чеської літератури. Вояк Швейк — це тип вічного раба, який перше вірно служив Габсбургам, і не хотів ні за яку незалежну Чехію повставати і робити авантури. Потім — в полоні — пристосувався і став рабом і попихачем москалів. А тепер разом з Бенешем пішов був теж чистити цоботи „братям руссам“, думаючи своєю потульністю і хитрістю (сурогат розуму) перехитрити всіх. Наслідки бачимо тепер у виді московської диктатури, яку проклинають всі чесні чехи, і яку уважають за „велике досягнення“ по дорозі до державного будівництва наші Швейки, непримиримі противники „екстатичного героїзму“ і „вольових теорій“. Яка людина, такий і її ідеал...

Стараються Шельменки і Шевченка цагнути до себе, мовляв, і Шевченко „оспівав сни і, мрії і почуття малої української людини... Це ж він показав, що героїчні вчинки роблять прості і ніби сірі люди, що й Шевченко в „малій людині вбачає велич свого народу“... Ні, панове Шельменки! З Шевченка не зробити Шельменка ніколи. Шевченко любив „простого сіряка“, але знав, що „душовбогі“, що „плебеї-гречкосії“ тільки тоді можуть щось зробити, коли переродяться в Галайдів, коли на їх чолі стануть Мазепи, Хмельницькі, Гонти — „козацьке панство“, люди не малі й не пересічні. А крім того, який би многогранний Шевченко й не був, ніколи в нього не знайти звеличання плюгавства, як

знаходимо у наших Шельменків — адораторів Сартра і москалів. Про це не треба забувати.

Шерех бідкається, що „у нас і досі покутує убивча для українського визвольного руху фальшива теорія „елітарности“, „лицаркості“ як рис окремої касты, створена Донповим... Та, що з цією фальшивою теорією час скінчити... Яка шкода! На мою думку, якраз в наші часи ця „фальшива теорія“ є найбільш актуальною. Що нам не треба окремої провідної верстви з окремими рисами людей мудрих, шляхетних і характерних, — це нам стараються віддавна довести москалі, старалися довести і німці. Бо знали, що без такої верстви дуже легко запряжуть в ярмо оту „малу людину“. Тепер те саме проповідують і наші Шельменки! Дивний збіг уподобань. Самі Шельменки договорилися якось до того, що нехай вам вже буде та верства, нехай будуть ті „лицарі“ і „герої“ (все це в лапках — для іронії!) — але ж не можна всім ними бути. Є вони, а є й „мала людина“. Ото ж то й є! Нехай собі Шельменки проповідують чесноти „малої людини“ — дійсно пересічної малої людини (не „всесторонньої“ — аж до каналії включно), але в її малім крузі. Певно, і з цих „малих людей“ виростають велетні, як, повторюю, з Яреми, „хамового сина“ і „попихача жидівського“ виріс козак Галайда, коли вирости йому крила, коли отряс з себе малі навички, почування і забавання малої людини. Коли ж — як проповідують Шельменки — „мала людина“, не позбуваючись дрібних прикмет свого тісного овиду, залишаючись людиною тісної волі, пересічного розуму, залишаючись психічним попихачем, підносить претензії правити нацією — тоді це кінчиться катастрофою. Тоді оті малі люди, оті дрібні людяці починають нам паплюжити нашу давнину, а за взірць ставлять Швейків. Тоді наступає те, що описував Котляревський в „Енеїді“ і що я вже часто цитував. Тоді „мінйялів брали в казначей, а фіглярі писали шот, вожатими були сліпі каліки, ораторами недоріки“. А виходить з того таке, що вони „все робили назворот: що строїть треба, то ломали, що треба кинуть — то ховали, що класть в кишеню — клали в рот“... Або ще гірше — клали у власну кишеню, що треба було класти „в рот“ воюючої армії, а націю — для святого спокою — як ті Швейки, вели — роззброєну духово — в чуже ярмо... Певно, не всяка аристократія теж має право на провід нації — вона його тратить зараз, як тільки засвоїть собі — за рецептами Шельменків — дрібні, пересічні чесноти „малої людини“. Коли провідна верства нації впаде до рівня тої „малої людини“, тоді й приходить чужий фараон і жене її в рабство. Так сталося, коли

за рецептом Шельменків — нащадки грізних хмельничан і мазепинців — обернулися в мирне „малоросійське дворянство“, продавши „за шмат гнилої ковбаси“ москалеві своє право первородства на своїй землі; коли замість Богунів і Вишенських, замість лицарів і святих — з'явилися у нас гоголівські Довгочхуни і Перерепенки. Так було і тоді, коли в 1917 р. на чолі народу опинилася „мала людина“, наївні, сантиментальні, адоруючі Росію пересічні інтелігенти - партійці. Коли й тепер воюючим апостолам Сатани в стилі Дзержинських, Леніних і Сталіних протиставлятимемо „малу людину“, — нова катастрофа не довго дасть на себе ждати.

Повторюю — проповідь наших Швейків є вода на млин Москви. Їй лише на руку, щоб новий дух, що збудився на Україні в 1917 р. і якого правдивим творцем був Шевченко — їй лише, лише Москві на руку, щоб вбити цей дух. Їй лише на руку здискредитувати наш ідеал самостійности, замінивши його гаслом „релятивної незалежности“. Їй лише на руку згасити обуджений войовничий дух народу непокірного, що ненавидить неволю. Їй лише на руку прищеплювати ідеал „безклясової суспільности“ і соціалістичного „раю“. Їй лише на руку понижувати всі ті героїчні чесноти, якими сильна є нація. Їй лише на руку замінити ті чесноти лицарські чеснотами „малої людини“ і Швейків чи Шельменків, яким наплюють на високі ідеали визволення і які в ім'я свободи проповідують свободу шідлости, егоїзму, безхарактерности і безідейности, свободу не визнавати ніякої обов'язуючої доктрини, ніяких принципів, ніякої ідеї. В суспільстві так роз'їденим і розтлілим цими шляхами ніколи не втвориться провідна верства людей шляхетних і сильних; бо Москва знає, що в суспільності без окремої провідної верстви вибранців нації стає вона отарою, з якою легко дасть раду московський фараон.

9. Провідна верства, напр., в старій Елладі виховувалася суворо. Їй якраз прищеплювалися всі ті чесноти, які так осоружні у „вісниківстві“ нашим Швейкам. Їх вчили страху Божого насамперед, вчили бути мужними, безстрашними, вчили гордити дочасними добрами, ненавидіти чревоугодіє і п'янство, тримати свої інстинкти в обценьках суворої дисципліни, не бути „різносторонньою людиною“ в душі Швейків, загартовувати тіло й душу. Вчителі підлітків провідної верстви вчили їх пошани до релігії (це мабуть теж осоружно Швейкам), звеличували їм, як взірці, постаті героїв, щоб зігрівали їх прикладом мужности і відваги; старалися воскресити перед їх очима їх славу давнину (теж осоружно нашим Швейкам), щоб впливати на формування їх душ, реци-

тували чина героїв Троянської війни. Вчили відповідної музики, бо знали, як впливає на душу ритм і гармонія, як відповідні мелодії ушляхетнюють душу, спеціально для того надавалася дорійська музика. В усім намагалися виховувати підростаючу генерацію в дусі жертвенности, відваги й героїзму в службі отчизні, в дусі суворої дисципліни або того, що англійці звать „самоконтролем“. Щоб не піддавалися розслаблюючим тіло і дух впливам, не ставали „невістюхами“, щоб твердо волю мали, щоб відзвичаювалися від празнослов'я і словоблудія, щоб вміли висловлюватися точно й коротко, щоб присвоїли собі погорду трусости й рабства, щоб витримували були в небезпеці, і щоб не заломлювався дух їх в біді. А в староелінського поета Теогніса знайдете такий самий гимн на честь заліза і на ганьбу золота, що без заліза стемніє як болото, як і в нашій „Милости Божій“ в часи, коли маючи героїчну, тверду, шляхетну і характерну і войовничу, горду за себе і свій край верству — славною була Україна в свободі і незалежності.

Пише Плутарх, що члени нації, призначені належати до провідної верстви, мусіли переходити окрему едукацію з дитинства. В літературі, що вони читали, мусіли підкреслюватися вчинки шляхетні і героїчні і будитися відразу до нікчемних і підлих (Шерехи і Самчуки напевно обуряться на таке „одностороннє“ виховання!); їх вчили не приставати з темними типами, цуратися товариства нікчем, злодіїв, щоб не набрались чогось злого від них, щоб могло від'ємно вплинути на їх характер; вчили уникати і лектури, і видовищ вульгарних, простацьких, вчили розрізняти чесне від безчесного, високе від низького, справедливе від несправедливого, вчили належному відношенню до божества, до родичів, до приятелів і ворогів, вчили не чванитися в перемозі і не заломлюватися і квиліти в біді; у них не дозволялося, як дозволяє своїм „малім людям“ Шерех, смакувати в скиглітті, в розпачі, в плачу, в наріканні, — це було для голоти. Навпаки, вчили панувати над своїми почуваннями і тримати їх під сталим контролем на припоні, здушуючи всі емоції, що розслаблювали характер, нищили мужність; поетам, що ту молодь провідну мали вчити, не дозволялося торкатися ординарних тем (проти чого запротестував би голова „МУР'у“ У. Самчук), бо такі теми могли би виховувати хитливі і низькі характери. Знали бо, що хто має командувати іншими, насамперед мусить навчитися командувати собою, над своїми забаганками і нахилами...

Так, повторюю, було колись і в нас, коли сильна була Україна, коли вороги її боялись. Про провідну верству

вчить нас голос нашої давнини — Ігорів, Мономахів, Феодосіїв, Сковороди, речників старшини козацької. Так вчив Котляревський, вчив Шевченко. І наші Шельменки докоряють нам, що в тій матерії я проповідую чужі взірці, збираю квіти з чужого поля. Ні, панове, справа мається яраз навпаки. Це Шельменки збирають взірці для своїх „малих людей“ і своєї науки у чужинців — у Достоевських, Барбюсіє, Сартрів і прочих большевиків, у російських соціалістів — Лаврова, Чернишевського, божків Драгоманова... Ось звідки черпають вони свої натхнення!

Втомлені, морально розчавлені, здеморалізовані емігрантські Швейки хочуть нас завернути назад; хочуть повернути до часів, коли ми були „плебейською нацією“, як писав Драгоманов. Коли були погноєм сусідів, коли жили ідеями та ідеалами „малої людини“, миші під мітлюю, нацією „хамових синів“... якими знов хоче зробити нас Москва, виховуючи нас на гелотів, на голоту, що вміє лише співати, танцювати, грати і воропати, а в усій решті покладатися на „мудрий провід старшого брата“, щоб думка навіть в нас не сміла повстати, що ми можемо вийти зі стану „малої людини“, що можемо оминати долі нації Швейків, що можемо створити, за прикладом сусідів, свою власну, міцну розумом і характером, провідну верству з окремими вищими від пересічної малої людини прикметами волі і розуму. У себе москалі пропагують культ провідної верстви, бо знають, що ніщо є нація без такої верстви. Пропагують своїх героїв — Івана Грозного, Петра, Суворова, Кутузова, своїх месіянців — поетів і письменників. Але нам — разом з нашими Швейками — кажуть виклинати нашу провідну верству, як „зрадників українського народу“. Чи Швейкам усміхається роля підбріхачів московських, що їм їх вони роботу улегшують?

Москалі створили свою нову провідну верству, традиційну, таку, яка була за Івана Грозного, за Петра — ката. В писаннях Леніна, Сталіна і інших, вони твердо знали, що щоб ставити чоло іншим народам, відбивати і підбивати їх, треба мати окрему провідну верству не „малих людей“. У них це було не те, що потребуємо ми, у них це були сини Сатани. Але вони знали, що не можна схилити голову перед стихією, „перед стихійністю робітничого руху“ — писали вони. Вони твердили, що їх партія має бути силою керуючою. Вони підкреслювали „мобілізуєчу й організуючу ролю ідеології“. Ця провідна верства не мала бути, як вони казали, бенкетом, куди кожний, хто хоче входить, і виходить, лише вступ суворо контролювався. Провід рухом лежав — на їх думку — в провідній верстві, в їх випадку в партії. Що

большевики витворили собі тиранську провідну верству на взір „опричників“ лютого Івана, — не це нас тут займає. Нас займає інше: що ворог, проти якого боремося на життя і смерть, Росія — завжди мала провідну верству, або з таких тиранів як большевики, або таку „голодну вовчицю“, як звав Катерину Шевченко, — гнобителів і катів, але не „малих людей“, як хоче, щоб ми мали, Шерех. У своїм злочинстві вони мали непересічну винахідливість, непересічну відвагу. А нам Шерехи радять отим непересічним апостолам диявола — протиставити пересічного пана Мартена або Шельменка чи Швейка — дурного, егоїстичного і трусливого, і хочуть нас впевнити, що ним переможемо! Рідко коли політична тупість досягала таких вершків! І ще дорікають, що я виступаю проти народу... Ні, я виступаю не проти народу, а в його обороні проти шашель, словоблудів і „свинопасів“, які підводять ідеологічні підвалини під свою трусість і дрібноту; проти ідеологів нашої „босячнї“, яка хоче обезголовити народ.

Я виступаю проти Шельменків, які хочуть затьмарити народові нашу велику ціль, вбити гордий дух воєнницький, що в народі прокинувся, проти наклепів на наш народ, що він може бути лише бездушною отарою без пастирів, що Шельменки можуть його повести проти тої раси дияволів, яка втілилася в большевиках. Я виступаю проти намагання переконати нас, що провідною верствою нації можуть бути Швейки, що без внутрішньої дисципліни в собі, без Бога в своїм серці, без ясної мети, без гарячої віри, без одної доктрини, без національного ідеалу.

Не підлажуватися до шашелів, ні до „свинопасів“ маємо ми, лише одверто і без компромісу нести в маси нашу національну правду, правду християнської культури, на якій ми зросли і якою живемо. Маємо нести в народ ідею нашої власної Волі, не скалькованої на московських взірцях. Маємо нести ідею нашої власної сили, власного духа воєнничого, не швейківського підлизайка до напасника, не шерехівської „нейтральности“, а комбативности. Нарешті ідею повноправної нації, з власною провідною верствою людей кращих, непересічних, мудріших, шляхетніших, характерніших, створених вести націю не на шлях ганьби, а на шлях дійсної свободи і сили.

Поляки взоруються на „вогнем і мечем“ Сенкевіча, москалі на поеті імперського розмаху Пушкіні. Нам каструють Шевченка і його героїв. Його культ великих оборонців віри і отчизни, його культ козаччини стараються і москалі і Швейки замінити культом співця „малої людини“ з малими

і дрібними почуваннями і з дрібними ідеалами і дрібною вдачею... А рівночасно покоління тих, в кого втілювався дух предків-войовників, — стараються — і Москва і наші Швейки оплювати як покоління банкрутів, висміяти його ентузіазм, принизити його героїку, повалити на землю дороговкази того покоління..., щоб прищепити йому ідеал Шельменків.

З тою вахханалією найвищий час скінчити. Вказати Швейкам їх місце. Нав'язати знову до великих традицій нашої давнини, яку воскресив нам Шевченко, яку проповідувало „вісниківство“, які намагалися здійснити в житті люди того нового предківського духа нації непокірної і незалежної, з яких, як колись з Січі Запорожської, повстане нова провідна верства нашої нації. Вона здійснить старозавітні ідеали, за які знов почала змагатися Україна від 1917 і 1939 р., яка поставить на їх місце і чужих займандів, і рідних шашель. Вони ще „гризуть, жеруть і тлять старого дуба“, та вже

од коріння тихо, або зелені парості ростуть,
І виростуть, і без сокири, аж зареве та загуде,
Козак безверхий упаде... роздавить вашого куміра,
Людській шашелі. Няньки, дядьки, отечества чужого.
Не стане ідола святого, і вас не стане.

Не „мала людина“, не Швейк, а „козак“, або як звав їх поет, „святії лицарі“, яких викликав у своїх думках поет, щоби наново втілювалися в дійсність, яких невгнута душа гарцювала в його серці. Цим відродженням духом нашої давнини, цим духом — не духом Шельменків — переможе Україна і встане знов!

Ціна 50 пф.

Замовлення на висилку брошури надсилати:

München 26, Postschließfach 32. Germany.

Видавництво висилає також брошури Д-ра Донцова:
„Хрест проти диявола“ та „За який провід!“